

Rodunjalostusta

Vuonna 1949 löysimme tiedeakatemia lehdestä huomion arvoisen uutisen. Siinä luki pienillä kirjaimilla, että Kolyma-joelta oli kaivausten yhteydessä paljastunut maanalainen jäälinsä – jäätyneet muinainen virta – ja siinä useiden kymmenien vuosituhansien takaisen faunan jäätyneitä fossiileja. Nuo fossiilit – kaloja tai vesiliskoja – olivat säilyneet niin tuoreina, että jään rikkoneet läsnäolijat söivät ne heti HALUKKAASTI, oppinut kirjeenvaihtaja todisti. Lehden lukijat hämmästelivät varmaankin melkoisesti, miten kauan kalanliha säilyy jäissä. Mutta harva kykeni oivaltamaan varomattoman uutisen todellisen jättimäisen sisällön. Me ymmärsimme heti. Me ymmärsimme siksi, että olimme itse samoja LÄSNÄOLIJOITA, *vankien* mahtavaa heimoa, maan päällä ainoita, jotka voivat HALUKKAASTI syödä vesiliskoa.

Tähän tapaan alkaa eräs järkälemäinen kirja.

Aleksandr Solženitsyn kirjoitti Vankileirien saariston pääosin Virossa piilossa ahdistelijoiltaan. Käsikirjoitus lähetettiin salaa Ranskaan, jossa teos julkaistiin venäjäksi vuonna 1973. Kirja käännettiin nopeasti muille kielille, ja kustantamot kilpailivat sen julkaisu-oikeuksista.

Esa Adrian käänsi heti teoksen myös suomeksi. Solženitsynin kustantajan Tammen piti julkaista se. Mutta ei. Elettiin surkeinta suomettumisen aikaa. Tammi luopui, tai se pakotettiin luopumaan hankkeesta. Ehkä saamme joskus tietää, kuka kielsi, kuka esti. Ruotsalainen kustantamo Wahlström & Widstrand julkaisi lopulta teoksen ensimmäisen osan, ja kaksi jälkimmäistä osaa teki sitten pieni Kustannuspiste.

Opiskelin 60-luvun loppupuolella. Se oli poliittisesti aktiivista aikaa yliopistoissa ja korkeakouluissa. Taistolaiset agitaattorit vierailivat meidänkin tilaisuuksissamme ja innostivat liittymään yhteiseen rintamaan. Korkeakouluissa piti valta otettaman profilta opiskelijoille. Mies ja ääni -periaatetta vaadittiin.

Jatko-opiskeluideni aikana 70-luvun alkupuolella taistolaisten tahti kiihtyi melkein mellakoinniksi. Solženitsyn kiinnosti suunnattomasti. Vankileirien saaristo -kirjan kohtalosta kiisteltiin. Tiedonantaja-lehdykässä peloteltiin neuvostovastaisuudella. Eduskuntakyselyssäkin penättiin, mitä hallitus aikoo tehdä Neuvostoliiton vastaisen kiihotustyön kitkemiseksi maassamme. Ulkomailta katseltuna Suomi-neito ryömi pohjamudissa.

Sitten, vau! Vankileirien saariston ensimmäinen osa painettaisiin Ruotsissa, ja se tulisi myyntiin pikapuolin. Muistan, kun jonotin kirjaa Akateemisessa ja sain sen heti tuoreeltaan. Sen kanssa menikin sitten monta yötä.

Kirjan lukeminen oli aika työlästä, mutta siihen jäi koukkuun. Häiritsi vähän, että translitterointi noudatti ruotsalaista tyyliä. Kirjailijan nimikin kirjoitettiin Solzhenitsyn. Ruotsalainen toimittaja Hans Björkegren oli laatinut kirjan loppuun mielenkiintoisen henkilöluettelon, josta selviää, että myös useimpien sortajien kohtalo oli surkeista surkein.

Taannoin kuului kummia. Sofi Oksasen Silberfeldt-kustantamo julkaisisi teoksen uudestaan yhtenä kirjana. Alkuun hankittaisiin pätevä esipuhe ja nimien kirjoitusasu korjattaisiin. Muuten loistavaan Esa Adrianin suomennokseen ei puututtaisi.

Kaivoin ennen Sofin julkaisun ilmestymistä vanhan Vankileirien saaristoni esiin ja luin sen vielä kerran. Se on karmaiseva kokemus ihanneyhteiskunnan rodunjalostuksesta! Solženitsynin sanoin: Kun laskemme miljoonia leireissä tuhoutuneita, unohdamme kertoa kahdella, kolmella ... Satoa niitetään nyt.

pajen